

Rapsod Primorske

France Bevk kot prevajalec in prevedenec

Gema
Hafner

Društvo slov. književ. prevajalcev je konec septembra v Preddvoru pri Kranju že štirinajstič zapored organiziralo delovno srečanje v zveznem merilu. Glavni témi sta bili: Prevod kot estetski fenomen in A. T. Linhart – prevajalec in prirejevalec. Številni referati so s filozofskih, estetskih in pragmatičnih vidikov osvetlili to pestro in zapleteno problematiko. V počastitev stoletnice rojstva in v spomin dvajsetletnice smrti Fr. Bevka – po čudni in izjemni igri usode je umrl 17. septembra, prav na dan, ko je dopolnil osemdeset let – sem podpisana izbrala za svoj referat zgoraj navedeni naslov. Njegova bogata literarna dediščina je pravcati mozaik življenja. Zapisal je, naj tenko prisluhujemo njegovi napisani besedi »na dnu izraza je skrit moj pravi obraz – kot sta ga sklesala usoda in čas«. Tudi Bevk si je vneto prizadeval prisluhniti umetniški besedi različnih ustvarjalcev, saj se je poleg pisanja, ki mu je bilo poglavitno življenjsko poslanstvo, skoraj dvajset let – med dvema vojnama – ukvarjal tudi s prevajanjem, predvsem iz nemščine ali iz drugih jezikov po nemški predlogi, pa tudi iz bolgarščine, češčine in poljščine. Že 1919 je s psevdonimom Ivan Bežnik po nemški izdaji prevedel *Narod, ki izumira* Fritjola Nansena (izdala Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani). Nato je po nemškem izvirniku priredil ljudsko dramo v 5 dejanjih *Lovski tat* (psevdonim Franc Seljak). Leto kasneje so po nem. prevodu v prej omenjeni knjigarni izšle *Povestice* R. Tagora, pet let nato *Otroci stepe* – narodopisne črtice o Kirkizih in Turkmenih – po nem. predlogi. Goriška Matica je leta 1929 izdala nekaj Reymontovih povesti v Bevkovem prevodu po izvirniku, isto leto je iz bolgarščine prevedel delo *Hadži Ahil in druge povesti* Ivana Vazova (založila Književna družina LUČ v Trstu). Bevk je iz lužiške srbsčine prevedel *Ponesrečena zaroka in druge povesti* Miklavža Bjedricha (založba LUČ, Trst). Leta 1931 je poslovenil iz poljščine – pod psevdonimom Julče Božič – roman Elize Orzeszkove *Kmetavzar* (Goriška Matica). Po nemški predlogi je prevedel roman *Krvnikova vrv* Aleksandra Petöfija (založba LUČ, Trst 1934), s psevdonimom Jerko Jermol: *Naseljenci, divjaki in otroci* Johna Godyna (ilustriral Milko Bambič). Bevk je po tujih izdajah izbral in prevedel Vesele zgodbe avtorjev: Twain, Maupassant, Čehov, Nušić, Hašek, Averčenko, Ilf Petrov in V. Kajtajev. Ilustracije je prispeval Avgust Černigoj, zbirka je izšla v Gorici 1936. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani je izdala leta 1938 njegov prevod Ivana Vazova *Pod jarmom*, 1. in 2. knjiga, Bevk je delo prevedel iz bolgarščine, iz češčine pa roman *Hordubal* Karla Čapka, ki je 1939 izšel v Gorici. Bevk je na Vršeh nad Čepovanom 1944 prevedel in uredil zbirko Branka Čopića *Našim pionirčkom*, iz nemščine 1946 žaloigro-enodejanko *Ivanc* Franza Kranewittra ter 1961 mladinsko povest iz bolgarščine *Car Nespanko* Svetoslava Minkova. Z bolgarskim redom Cirila in Metoda – najvišje odlikovanje, ki ga more prejeti kak tuj državljan – je bil Bevk odlikovan leta 1967.

Po osvoboditvi ni več prevajal, saj ga je ustvarjalna sila kar naprej priganjala k literarni izpovedi, predvsem pa je pisal mladinska dela, ki so si v prevodih naglo utirala pot po Jugoslaviji, v sosednje države in tudi v daljne dežele. Redko pa je zaslediti prevode njegovih literarnih besedil, ki

so nastala med vojnama, čeprav je avtor obravnaval pestro motiviko: posegal je v zgodovino tolminskih puhtov, opisal psihične stiske v mestnem okolju, vzpone in poraze poslovnežev iz Gorice in Trsta, kraške kamnarje in slovenske ribiče, brhka vipavska in briška dekleta in žene, ki so se pehale za zaslužkom v babilonskem mestu ob Nilu, pa številne pretresljive zgodbe iz prve svetovne vojne. Leta 1936 je Antonny Klančar iz Clevelanda prevedel v hrvaščino Bevkovo enodejanko *V kaverni* za Slavonsko revijo, in še isto leto je bilo besedilo, s sodelovanjem Fl. Noyes, objavljeno v angleščini v Londonu. Leta 1937 je Umberto Urbani (Urbanac) v Milanu objavil v italijanščini *Kresno noč* in 1939 *Smeh* (s spremenjenim naslovom: Ko se je moj oče smejal). Leta 1940 je Koloman Geraldini iz Bratislave, ki je nekaj časa študiral slavistiko na ljubljanski univerzi, v slovaščino prevedel Bevkovo najpomembnejše delo *Kaplan Martin Čedermac* (izšlo je 1938. v Ljubljani, izdala Slovenska matica, avtorjev psevdonim – Pavle Sedmak). Čedermac je postal Bevkov sinonim, saj je bil neuklonljiv glasnik svobode, sožitja in pravičnosti. Ta povest je v srbohrvaščini – prevajalec Milan Rakočević – izšla v Beogradu 1955, v Varšavi 1965, v poljščino jo je prevedel Marek Antoni Wasilewski, v madžarščino Orsolya – Urška – Gállos, knjigo je izdala znana založba Evropa v Budimpešti 1979.

Bevk je bil globoko zasidran v domačem okolju, znal je tenko prisluhniti utripu življenja, zato je subtilno opisal svet svojega otroštva na hribovski samoti, socialne stiske na domačijah pod Kojco in Poreznom, tegobe otrok in mladostnikov v teminah fašizma, pretresljive usode trpinov in borcev, ki so med drugo svetovno vojno sledili ognjeni ptici upora, gozdovi pa so jim bili oaza in trdnjava svobode. Njegova mladinska literarna besedila so prevedena v šestnajst jezikov, v nekaterih le nekaj zgodbic, črtic in pravljic, spet v drugih po dvoje ali troje najbolj znanih del, kot so: *Grivarjevi otroci*, *Pestrna*, *Mali upornik*, *Črni bratje* in *Tonček*. Ni zaslediti, da bi bil kdo prevedel Bevkov avtobiografski tekst – *Tatič* in prikupno povest *Lukec in njegov škorec* je prevedla samo mladin. pisateljica iz Zagreba Anđelka Martić. Nekaj njenih številnih prevodov Bevkovih del je bilo ponatisnjenih v Sarajevu. Tudi v Beogradu, v Skopju in v Prištini (Rilindija) so izdali kar precej njegovih knjig ter nekaj krajših besedil ob desetletnici pisateljeve smrti. V vseh metropolah socialističnih držav so založbe uvrščale v svoje programe mladinske uspešnice primorskega rapsoda, ki pa so si utrle pot tudi na Zahod. Priletna doktorica etnologije Else Byhan, ki se je večkrat mudila v Ljubljani, je prevedla nekaj krajših Bevkovih besedil pa tudi knjigi *Grivarjevi otroci* in *Tonček*: dela so izšla v raznih mestih – Reutlingen, Lengerich, Kassel, Basel, Bern. *Peter Klepec* – v prevodu Selme Houstrup-Jensen – je bil objavljen 1959 v Kopenhagnu. Ezio Martin je v italijanščino prevedel priljubljeno besedilo *Pestrna* (Zürich 1957), dve leti pozneje je sledil ponatis v Torinu. Tudi na Daljnem vzhodu so predstavili našega znanega mladinskega pripovednika: Joriu Mijura je po nemški izdaji v japonščino prevedel *Grivarjeve otroke* in *Pastirce*, knjiga je izšla v Tokiu 1970, avtor izvornika pa je že zelo oslabeled z drhtečo roko napisal prisrčen predgovor japonskim otrokom, to je bil tako rekoč njegov svojevrsten labodji spev.

Vsekakor so praznovanja v Bevkovem jubilejnim letu spodbudila – zlasti mladino – k branju njegovih del, ki jih preveva toplina človečnosti. In zbudila željo obiskati v tihotni Zakojci njegovo okusno preurejeno rojstno hišo s pregledno spominsko sobo, kjer v pristnem okolju zaživi

njegov otroški svet, si v idrijskem gradu ogledati njegovo ljubljansko delovno sobo, odprto že leta 1971, kjer je vse tako razvrščeno, kakor je bilo v njegovem stanovanju v Puharjevi ul. 3, z lično ljubko malo figuro na pisalni mizi – z lukarico, ki so mu jo podarili učenci iz Gorišnice pri Ptuju ob zadnjem obisku: rad je zahajal med šolarje – vse do poslednjih mesecev... In prav gotovo so mnogi obiskali njegov grob v tihotnem gaju smrti v Solkanu pod goro Sabotin, kjer se je 20. septembra 1970 zbrala velikanska množica – veliko, veliko preprostih ljudi: bilo je slovesno, žalostno in prisrčno slovo od vélikega rojaka, ki je vselej pokončen za ceno številnih žrtev tudi s peresom branil osnovne pravice ogroženega ljudstva. Praznovanja oživljajo spomin, ki kljubuje času in smrti ter ohranja radost življenja in solze – bisere bolečin. Ustvarjalec nam prepušča v spomin svojo umetnino in z njo ostaja med nami.

Odgovor »nevkretnega stihoklepa« Ervinu Fritzu

Sodobnost št. 8–9, str. 8799; št. 10, str. 991)

1.

Dušan Užaljen? Jaz nikoli. – Kar naj se razpištoli,
Ludvik je reva, kdor se obrne, pa izza vogla vrne.
Čist bodi cilj vračila! Ne vem: je tebe učila
udarjati baraba ali le figababa?

2.

Ko rečem *Fritz*, se sliši *fric*, nomen est omen.
Da jaz sem ti, bi bil bolj fer, predvsem bolj skromen,
če sodil bi, še v jezi bi pošteno sodil.
Sam veš: ne gre za *fric!* – Sodnik čas bo razsodil.

Ostrice 7

Dušan Ne veš, ko vzkrešeš iskro,
Ludvik bo grela in žgala,
veš pa, če hraniš kačo,
ti s strupom bo zavdala.

* * *

Bil je nek malo bister mož,
dejali so: Minister boš!
Stvari so šle, kot pač gredo,
sprehajal se je on, garalo pa ono.